

Bevezető a „A kortárs magyar filmipar” összeállításához

A magyar filmkultúráról szóló kritikai és szakirodalmi diskurzus hosszú időn keresztül a szerzői filmekre összpontosult. Ehhez a perspektívához képest a populáris filmkultúra tárgyalása (beleértve azoknak a korszakoknak, így az 1945 előtti időszaknak a vizsgálatát, amikor a magyar filmkultúrát a populáris, műfaji filmkészítés jellemezte) már komoly hangsúlyváltást jelentett, pontosabban bővítette a magyar filmtörténet és a magyar filmkultúra értelmezési lehetőségeit – árnyaltabban, más dinamikákat és regisztereket is megmutatva és megszólaltatva tárta fel a magyar filmkultúra komplexitását. Hasonlóképp a textuális (műközpontú, így például stílárisk-műfaji) vizsgálatok mellett az intézménytörténeti, politikai és ideológiai elemzések, a magyar filmgyártás rendszerének vagy a cenzúra működésének a vizsgálata, illetve a magyar film ökoszisztémájának olyan kulcsfontosságú ágazatait érintő kutatások, mint a mozi- és vetítéstörténet, a szaksajtó és a kritikai nyilvánosság vagy a befogadástörténet szintén kulcsfontosságú szerepet játszottak és játszanak a magyar filmkultúra hagyományainak és jelenének, a magyar filmkultúra rendszerének, társadalmi és kulturális, gazdasági és politikai praxisainak és funkcióinak a megértésében.

6

Jelen összeállításunk olyan témával és olyan perspektívával foglalkozik, amely alapvetően a magyar filmkultúra vizsgálatának intézmény- és gyártástörténeti értelmezéséhez kapcsolódik, mégis sok sajátos motí-

vummal is bír. A Kortárs magyar filmipar című összeállításunk ugyanis az elmúlt tíz évben robbanásszerűen bővülő magyar filmipari és produkciós tevékenységek különböző vizsgálati szempontjait helyezi előtérbe – a hazánkban forgatott hollywoodi filmeket kiszolgáló szervizprodukcióktól az állami támogatásban nem részesülő, alacsony költségvetésű, független filmek finanszírozási kérdésein át az egyre tagoltabb hazai filmes infrastruktúra és produkciós kultúrák gyakorlatának elemzéséig. Ezekről a témákról (főképp a Magyarországon készülő, ismert sztárok főszereplésével forgatott filmek kapcsán) a médiában rengeteg szó esik – a szakirodalmi feldolgozások száma azonban aránylag csekély.

Lapszámunk írásai tehát a Magyar Nemzeti Filmalap felállítása, azaz a 2011 utáni magyar filmkultúra és filmipar alapkérdéseivel foglalkoznak.¹ Most azonban nem az állami finanszírozás kérdéseiről² vagy a szabályozás mechanizmusairól³ lesz szó, hanem a nemzetközi szervizmunkákról, a nem állami forrásokból finanszírozott magyar játékfilmekről, illetve a filmszakma különböző produkciós kultúráiról, beleértve különösen a gyártásvezetés és a produkciós szervezés kérdéseit. Összeállításunk tehát egyaránt foglalkozik a nagyon drága, nagyon látványos és a médiát vonzó hollywoodi szervizprodukciókkal, és (ha lehet ezt mondani) a másik „produkciós véglettel”, a gyakran önerőből vagy akár közösségi finanszírozásból elkészü-

1 A 2011 előtti magyar játékfilmgyártás intézményi elemzéséhez: Varga Balázs: *Filmrendszerváltások. A magyar film intézményeinek átalakulása 1990–2010*. Budapest: L'Harmattan, 2016. A Filmalap tevékenységének értékeléséhez és értelmezéséhez: Jóó Tamás: *Nemzetközi produceri ismeretek. Filmfinanszírozás és filmpolitika*. Doktori értekezés. Budapest: Színház- és Filmművészeti Egyetem, 2016. <http://szfe.hu/wp-content/uploads/2016/11/Jo%C3%B3-Tam%C3%A1s-DLA-dolgozat.pdf>

2 Az állami filmfinanszírozás és támogatás kérdéseiről: Murschetz, Paul Clemens – Teichmann, Roland – Karmasin, Matthias (eds.): *Handbook of State Aid for Film. Finance, Industries and Regulation*. Springer, 2018.

3 A magyar és az európai filmes szabályozás kérdéseiről: Kollarik Tamás – Varga Balázs (szerk.) *Mozgóképek és paragrafusok. A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Budapest: MMA MMKI, 2018.

lő független produkciókkal. Továbbá, és ezt különösen fontosnak gondoljuk, igyekszik figyelmet fordítani arra a kérdésre, hogy hogyan néz ki a különféle produkciók munkaszervezése és készítésének menete. Ez utóbbi, azaz a produkciós kultúrák kérdése a nemzetközi szakirodalomban az elmúlt bő évtizedben élénken tárgyalt kérdés⁴, hazai elemzések azonban kevésbé koncentráltak erre a problémára.

Külön öröm, hogy lapszámunkban fiatal, a filmszakmában dolgozó magyar szerzők írásait tudjuk közölni. Az összeállítás három, alapkutatáson és kiterjedt háttérinterjúkon nyugvó, az átlagosnál nagyobb terjedelmű tanulmányt közöl, és a kortárs magyar filmipar trendjeinek különböző szempontú és metszetű elemzését végzi el. Berkes Júlia tanulmánya a nemzetközi szervizmunkák hazai felfutását mutatja be. Alapos áttekintése kitér az infrastruktúra fejlesztésére (stúdióépítések), a filmtörvény és a közvetett állami támogatás (adókedvezmények) működésére, és részletesen megmutatja, milyen szervezési és a munkakultúrát illető kérdéseket és lehetőségeket vetnek fel a hazánkban forgató nemzetközi produkciók. A téma a közvélemény és a sajtó figyelmének ugyan előterében áll (elsősorban a hazánkban felbukkanó nagy sztárok miatt), érdemi elemzésére azonban most először kerül sor a szaksajtóban. Következő tanulmányunk a spektrum másik végét veszi vizsgálat alá. Schneider Ákos írása ugyanis a hazai, állami támogatásban nem részesülő, kis költségvetésű (low budget) produkciók trendjeit elemzi, mégpedig abból a szempontból, hogy van-e esély arra, hogy a befektetett pénzek a forgalmazói piacon megtérüljenek. Végül a harmadik tanulmány, Sípos Anna írása a gyártásvezetői szakma gyakorlatának, a különböző típusú produkciókban (nemzetközi szervizmunka, magyar játékfilm, rövidfilm, reklámfilm) megvalósuló, eltérő munka- és produkciós kultúráit mutatja be és elemzi. A három, hosszú tanulmány, melyek szerzői mind olyan fiatal szakemberek, akik maguk is évek óta a hazai filmiparban, annak különböző területein dol-

goznak, véleményünk szerint rendkívül izgalmasan és igen releváns módon mutatja be a bővülő, fellendülő hazai filmipar rendszerét. Ennélfogva a szakmai közönség, a döntéshozók, a film iránt érdeklődők és a filmes szakmában elhelyezkedni vágyók számára egyaránt izgalmas olvasmány lehet.

A szerkesztők

4 Caldwell, John Thornton: *Production Culture: Industrial Reflexivity and Critical Practice in Film and Television*. Durham: Duke University Press, 2008. Mayer, Vicky: *Below the Line: Producers and Production Studies in the New Television Economy*. Durham: Duke University Press, 2011. Szczebanik, Peter–Vonderau, Patric (eds.): *Behind the Screen: Inside European Production Cultures*. New York: Palgrave Macmillan, 2013. Curtin, Michael–Sanson, Kevin (eds.): *Precarious Creativity. Global Media, Local Labor*. Oakland: University of California Press, 2016.